

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE TURİZM: OTANTİK YÖRÜK
KÜLTÜR KÖYÜ PROJESİ/ SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND
TOURISM: A PROJECT FOR AN AUTHENTIC YÖRÜK CULTURE VILLAGE**

Zeki AKINCI*
Hakan ELİNÇ**

Özet

Sürdürülebilir turizm ve kalkınma ilkesi çerçevesinde bölgenin doğal ve kültürel zenginliklerini ön plana çıkararak özel ilgi turizmi bağlamında yeni ürünlerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi yoluyla turizmi iç bölgelere yaymak ve bölgesel gelir düzeyi farklılıklarını minimize etmek mümkün olabilecektir.

Sürdürülebilir bir turistik destinasyon olarak kurulacak ve işletilecek "Otantik Yörük Kültür Köyü Projesi"yle bölgede kültürel, doğal ve çevresel yapıyı bozmadan, sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamak, istihdamı genişletmek, bölge turizmini canlandırmak, çeşitlendirmek ve geliştirmek kapsamında, bölgenin kültürel mirasını ve doğal yapısını koruyarak kullanma ve kullanarak koruma yoluyla yöre halkı ve yerel yönetimlerle birlikte değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma ve turizm, Özel ilgi turizmi, Yörük kültürü.

Abstract

This paper explores the possibilities to disseminate tourism into inland areas, to minimize regional differences in income levels through improvement and diversification of new products, to emphasize the context of special interest tourism and to emphasize natural and cultural richness of the region under the principle of sustainable tourism and development.

This project of the authentic yörük culture village which will be established and managed as a sustainable touristic destination, aims to maintain the natural structure and cultural heritage of the region with local people and local authorities without breaking the cultural, natural and environmental structure of the region. The project aims to provide socio-economic development, to increase employment and to improve and diversify tourism.

Keywords: Sustainable development and tourism, Special interest tourism, Nomad (Yörük) culture.

* Öğr. Gör. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Kampus-Antalya.

** Öğr. Gör. Akdeniz Üniversitesi, Serik Meslek Yüksekokulu, Serik-Antalya.

1. GİRİŞ

Turizm, işgücü yaratma ve yörede yaşayan yerel toplumun sosyo-ekonomik açıdan kalkınması için potansiyel taşıyan birkaç önemli endüstriden birisidir. Aynı zamanda turizm, geniş ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel sonuçları olan bir olgudur. Sadece pozitif ekonomik etkiler yaratarak hızla artan bir ekonomik aktivite değil, yapay ve doğal çevre üzerinde tahribata sebep olabilen sosyal ve kültürel problemler yaratabilen bir uygulama alanı olarak da kabul edilmektedir¹.

Bu bağlamda, turizmin kültürel ve çevresel zararları minimize etmeyi, ziyaretçi memnuniyetini optimize etmeyi, bölge için uzun dönemli ekonomik gelişmeyi maksimize etmeyi amaçlayan²; katılımcı, çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik uyumlu bir turizm gelişimini ifade eden³ sürdürülebilir turizm kriterlerine göre icra edilmesi gerekmektedir.

Bölgesel kalkınma için önemli bir sektör olduğu bilinen turizm endüstrisinin yapısı, bir destinasyonun farklı özelliklerine, onun fiziksel, doğal özelliklerine, üst ve altyapısına, ziyaretçi hizmetlerine ve toplumsal olanaklarına göre değişmektedir. Ancak, turizm kaynakları ve hizmetlerin artırılması, taşıma kapasitelerinin ve sürdürülebilir kazanımların belirlenmesi, yerel organizasyonların etkinliğinin artırılması, uyuşmazlıkların azaltılması, güven ortamının sağlanması, plânlama, karar verme, problem çözümü, proje belirleme ve değerlendirme süreçlerinde sorumluluğun paylaşılması, toplumla diyalogun sağlanması, sürece yerel halkın ve ziyaretçilerin katılımının sağlanması, yerel ve sosyal eşitsizliklerle mücadele edilmesi konularında başarı sağlanabilmesi, modern yönetim anlayışıyla oluşturulacak yeni ortaklıklarla mümkün olabilecektir⁴.

Turistik destinasyon oluşturma, belli çekim potansiyeli olan bölgelerin/yörelere turizm pazarının hizmetine sunulması çalışmaları olarak adlandırılabilir. Turistik çekim merkezi oluşturma; yörenin turizm arz potansiyelinin envanterinin çıkarılması, tanıtılması ve pazarlaması eylemlerinin bütünüdür. Günümüzde, ülkenin tamamını pazarlamak yerine tarihi ve kültürel miras ile coğrafi özellikleri bölgesel olarak ön plana çıkararak, potansiyel misafirlerin beklentilerine uygun tanıtım, organizasyon ve yönlendirme stratejileri üreterek çok seçenekli tercih imkânı sunan destinasyon turizmüne yönelinmesini gerekli kılmaktadır. Destinasyon turizmi; bölgesel ve yöresel pazarlama stratejileri ile tarihi, kültürel ve çevresel özellikleri ön plana çıkararak tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini daha etkin bir duruma getirmektedir⁵.

Yörüklerin yaşamlarını ve kültürlerini günlük hayatta yaşatmaya devam ettikleri Serik İlçesine bağlı Akbaş Köyü Zeytintaşı Mevki'inde bu projeye kurulacak olan Otantik Yörük Kültür Köyü, tek başına bir çekim merkezi haline gelemeyen bir doğa harikası Zeytintaşı Ma-

- 1 M, J, Stabler- B. Goodal, "Environmental Awareness Action And Performance In The Guernsey Hospitality Sector", *Tourism Management*, 18, 1, 1997, s. 19-33.
2. B. Lane, "Sustainable rural tourism strategies: a tool for development and conservation", *Journal of Sustainable Tourism*, 2, , 1994, s. 102-111.
3. S. Timur-D. Getz, "Applying Stakeholder Theory To the Implementation of Sustainable Urban Tourism ", *Karl Wober ed, City Tourism 2002, Springer Economics*, 2002, s.194-210.
4. H. Çıracı-S. Turgut-E. Kerimoğlu, "Sürdürülebilir Turizm Gelişimi İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: Frig Vadisi Örneği", *İtùdergisi/a*, Cilt:7, Sayı: 2, İstanbul, 2008.s. 89-102.
5. K. Öztaş - T. Karabulut, "Turistik Destinasyon Oluşturma Potansiyeli Açısından Göller Yöresinin Önemi", Selçuk Üniversitesi, *Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:12, Yıl: 9, Karaman, 2007.

ğarası ile birlikte bütünleşik bir çekim merkezi haline gelecektir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE TURİZM

Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tükenmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır⁶.

Sürdürülebilir kalkınma, çevrenin korunmasından çok daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Çevreye ilişkin olduğu kadar ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları da vardır ve hem bugünün insanları hem de gelecek kuşaklar arasında eşitlik anlayışını içerir. Daha çok sürdürülebilir bir gelişme, ancak doğal ve insan yapısı sistemlerin taşıma kapasitesi kaldıracı olduğu sürece gerçekleşebilir. Diğer bir ifadeyle, sürdürülebilir kalkınmayı, gelecek kuşaklara yaşamları için yeterince kaynak bırakmak anlamında tanımlayabiliriz. Sürdürülebilir bir kalkınmada ekonomik büyümenin çevre dostu bir perspektiften gerçekleştirilebileceği varsayımından yola çıkarak, hem dünyadaki çevre sorunlarının üstesinden gelebilmek, hem de yoksulluğu önlemek için gelişmekte olan ülkelerin önemli rol oynadığı ve yeniden yapılanmayı sağlayacak uzun dönemli bir büyüme çağına girilmesi gerektiğini öne sürülmekte ve ayrıca uzun bir zaman dilimini planlamak ve kalkınma sırasında tüm halkın katılımını sağlamak zorunlu olmaktadır⁷.

Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir. Sürdürülebilir bir turizm, insanın ve çevrenin birlikte varlığı ile olasıdır. Temel yaklaşım, insanın doğal çevre üzerindeki etkisini en aza indirmek değil, ancak doğal çevrenin insan üzerindeki etkisini en üst noktaya çıkarabilmektir⁸.

Sayın, Çakılcıoğlu'na göre, "Sürdürülebilir Turizm Genel İlkeleri; Talebe göre değil, arza göre turistik düzenlemelerin yapılması, önceliklerin yerel halka verilmesi, 12 ay turizm, toplu taşıma, toplumsal katılım, temiz enerji kullanımı, eylem durumunda dinlenme, gerçek yaşamın sahnelenmesi, mevcut yapı stokunun kullanımı, toplumsal ve kültürel kimliğin korunması ve turizm yatırımlarının esnek, gelişmeye açık ve uzun vadeli olması olarak sıralanabilir". Bu ilkeler doğrultusunda sürdürülebilir turizmin amacı;

Ana amaç; turizm olayını, çevreye, topluma, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklara za-

6. A. Karaman, "Sürdürülebilir Turizm Planlaması için Ekolojik Bir Çerçeve", *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım*, 19.Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 1996.

7. M. Çakılcıoğlu, "Sürdürülebilir Turizm", *10. Ulusal Bölge Planlama Bilimi Kongresi-2002*, http://www.kentli.org/makale/meh_sur.htm, (Erişim: 10.02.2003.).

8. İ. Dinler, "Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım". *19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 1996.

rar vermeden, bölge ekonomisine ve toplumsal yaşantıya sürekli katkıda bulunacak biçimde geliştirmektir. Alt amaçlar ise, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklar ile çevreyi ve toplumu korumak; tarihsel, doğal ve kültürel varlıkları turizme kazandırmak; turizmi çeşitlendirmek ve mevsimlere yaymak; turizm gelirlerini artırmak; ulaşım olanaklarını kolaylaştırmak; altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek; turizm sektöründeki işgücünün niteliğini ve niceliğini artırmak; turizm sektöründeki yatırım olanaklarını geliştirmek; turizm amaçlı tanıtım ve pazarlama etkinliklerini artırmak olarak sayabiliriz⁹.

Günümüzün yoğun rekabet ortamında mal veya hizmet üreten diğer sektörlerin yaşamlarını sürdürebilmek için doğal çevreyi, kültürel ve tarihsel kaynakları önemli ölçüde tahrip etmeleri söz konusudur. Bununla birlikte, olumsuzluktan ilk etkilenen sektör olarak turizmin kendisinin sürdürülebilir olma konusunda lider rol oynaması yerine diğer sektörler gibi çevreye yeterli ölçüde duyarlı olmaması ve bu kaynakları yıpratarak büyümeyi öngörmesi kabul edilemeyecek bir gelişmedir.

2.1. Kırsal Turizm

Bugünkü turizm anlayışının (kitle turizminin) sadece ekonomik hedefler gözettiği, çevresel ve sosyal değerleri dışladığı gözlemlenmektedir. Sürdürülebilir turizm açısından kitle turizmi artık sürdürülebilirlik niteliğini kaybetme noktasına gelmiştir¹⁰.

Deniz, kum, güneş üçgeni etrafında gelişen kitle turizmi, yarattığı ekonomik yararların yanı sıra neden olduğu olumsuz etkiler ile de anılmaya başlanmıştır. Bu etkiler arasında en yoğun yaşananları; aşırı kalabalıklaşma, çevre tahribatı, gürültü, fiziksel varlıklarda meydana gelen aşınma ve turist tatminindeki azalmadır¹¹. Doğan' göre, turizmin diğer bir olumsuz etkisi de, kitle turizminin turistler ile yerli halk arasındaki ilişkileri azalttığı yönündedir. Bu ilişkilerin azalmasının temel nedenini, kitle turizminin turistleri yerli toplumlardan adeta yalıtarak, turistlerin bütün gereksinimlerinin yapay bir çevre içerisinde oluşmasına dayandırılmasıdır¹².

Kırsal turizm kavramı, Avrupa Birliği tarafından "amacı tarımsal ya da yerel değerlerle iç içe bulunarak hoşça zaman geçirmek olan turistlere, beklentileri doğrultusunda konaklama, yeme-içme ve diğer hizmetleri veren küçük ölçekli işletmelerin yer aldığı küçük yerleşimlerde gerçekleştirilen faaliyet türü" olarak tanımlanmaktadır¹³.

Yağcı' ya göre kırsal turizm ürününün sahip olması gereken özellikleri aşağıdaki gibidir¹⁴:

- Doğal ve tarihsel çekicilikler
- Otantik özellikleri koruyan halk

9. M. Çakılcıoğlu, *a.g.e.*

10. A. Tanrısevdi-Ş. Çavuş, "Özel İlgi Turizmi ve Özel İlgi Turizmi Kapsamında Kuşadası ve Çevresinde Varolan Potansiyel Kaynaklar Üzerine Kuramsal Bir İnceleme", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, C. 14 (1), 2003.

11. R. W. Butler, "The Concept of Carrying Capacity for Tourism Destinations: Dead or Merely Buried?", *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 1996.

12. H. Z. Doğan, *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*, Uğur Matbaacılık ve Ticaret, Aydın, 1987.

13. Ö. Yağcı, "Turizmde Çeşitlendirme, Sürdürülebilirlik ve Kırsal Turizm", *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Sempozyumu*, 3-4 Mayıs Çankırı, 2003.

14. Ö. Yağcı, *a.g.e.*

- Yerel kültürel özelliklerin turizmle uyumlaştırılması ve turizm bilinci
- Ülke, bölge ve yerel yönetimin konuya ilgisi
- Ulaşım, konaklama, yeme-içme hizmetlerinin uluslar arası ve ulusal hizmet merkezleri ile çekicilikleri ve giriş yerleri ile pazarları birbirine bağlayan ulaşım olanakları.

Kırsal turizm önem vermenin temel nedenleri; istihdam yaratma, ek gelir sağlayarak gelir adaletsizliğini azaltma, dayanışma ve girişimciliği artırma, alt yapının iyileştirilmesini teşvik etme, göçü önleme, kırsal alanlardaki tarihi, kültürel ve doğal değerleri koruma, kent insanı ile kırsal yöredeki halk arasında bilgi akışı sağlama, kadının ve gençliğin toplumdaki statüsünü güçlendirme, sosyo-ekonomik kalkınmaya katkıda bulunma ve bölgeler arası dengesizlikleri azaltma şeklinde sıralanabilecek niteliklerden ileri gelmektedir.

Türkiye, yöresel el sanatları, flora ve faunası, yaylaları, ormanları, mağaraları, dağları, doğal güzellikleri ve köyleri ile kırsal turizm açısından zengin kaynaklara sahip olmasına rağmen, bu potansiyelden yeterinde yararlanılmamasının nedeni Soykan'a (2002) göre şöyle sıralanmaktadır: Turizm politikasında kırsal turizme yeterinde yer verilmemesi ve öncelikle deniz, kum, güne üçlüsüne dayalı kitle turizminin özendirilmesi; kıyı turizmine yatırım yapılarak yabancı turistlerin kıyılara çekilmesi; köylerde turizm bilincinin gelişmemiş olması veya köylünün köyü turizme açmak istememesi; yerli turistlerin kırsal turizme ilgi göstermemesi; seyahat acentelerinin kırsal alanlara ilgi göstermemesi ve kırsal turizmin yerel örgütlenme gerektirmesi ve plânlı yürütülmesi zorunluluğu¹⁵.

Kırsal turizm, kırsal alanlarda insanların eğlenme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme amaçları için ayrılmış ve düzenlenmiş alan ve yapıların görünümüdür. Bu alanlar ve yapılarının bilinçli bir planlama ile doğa içinde eritilmeleri, doğa ile bir bütünlük oluşturmaları gerekmektedir. Bu açıdan aşırı kullanım ya da bu alanlara fazla yüklenme, hem yararlananlar hem de çevre doğal etmen ya da özellikleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bahsedilen nedenle kırsal turizmin belirli ilkeler çerçevesinde sürdürülmesi gerekmektedir¹⁶.

2.2. Kültür Turizmi

Kültür turizmi, bölge üzerinde geçmişte yaşamış toplulukların geriye bıraktıkları mimari yapıların, yemek kültürü, toplumsal gelenek ve göreneklerin günümüz insanına aktarılması temeline dayanan turizm çeşididir¹⁷.

Kültür turizmi, doğal ve tarihsel kültür varlıklarını, kültürel etkinlikleri ve güncel sanat eserlerini bazı sosyo-ekonomik olguları turistik bir ürün biçiminde gezginlerin hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır. Yalnızca tarihsel olanı değil, günceli kapsayan bir terimdir. Tüm kentsel, kırsal, doğal öğeler, arkeolojik, tarihsel kültür varlıkları, müzeler, öğren yerleri, anıtsal yapılar, sivil mimari örnekleri ve her türlü güncel sanat eseri ve etkinliği (resim, heykel, film,

15. F. Soykan, "Kırsal Ekonomiyi Yerinde Değerlendirmede Kırsal Turizmin Rolü ve İzmir", First Tourism Congress of Mediterranean Countries, April 17-22, 2002.

16. M. Ç. Atay, Vd., "Mumcularda Kırsal Turizm Modeli" Şehir Planlama Projesi Dersi Kapsamında Yapılan Proje Çalışması, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007.

17. H. Bilgiç, "Kültür Turizmi", www.turizm gazetesi.com, 2007.

fotoğraf' güncel sanat, festivaller, konserler, sergiler) etnografya, botanik, flora ve fauna, folklor, mutfak, içki, bazı sosyo-ekonomik olgular ve her türlü kültür ürünü bu tanımın içindedir¹⁸.

Sayın Gümüş'e göre, "kültür turizmi geleneksel tanımlaması ile eski (genelde antik) kültürel değerlerin, etkinliklerin sosyolojik olayların, geleneklerin ve sanat eserlerinin korunmasını; bunların turizm arz kapasitemize dâhil edilerek turizmde ilgi ve gelir artırıcı olarak kullanılması ile ilgilendirilen kavram olarak kullanılmaktadır". Kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin korunması yanında zenginleştirilmesi ile de geleceğe aktarılabilecek değerler oluşmasını sağlayacak politikalar üretilmesi ve bunun tüm kesimlerde benimsenmesi gerekmektedir¹⁹.

Sayın Çete'ye göre, "kültür turizminde sunulacak ürün veya ürün kombinasyonlarının marka değerleri, klâsik ekonomi ve halkla ilişkiler yöntemlerinin tek başlarına uzanamayacağı tarihi ve estetik bir takım ilişkilerde saklıdır". Bu ilişkileri tek kelime ile "hikâye" olarak kavramlaştırılabilir. Bir şehrin, bir sit alanının ya da herhangi bir kültür ürününün, öğrenmeye istekli ve meraklı, aynı zamanda ortalama bir turistten fazla harcama yapması muhtemel bir insan için anlamlı hale getirilmesi kütüphanelerde sadece uzmanlarının ilgisini çeken bilgilerin "hikâye" haline getirilmesi ile mümkün olabilir. Kültür turizminde pazarlanan tamamen bu hikâyedir. Kültür ürününün tek başına, kendiliğinden ilgi çekmesi düşünülemez. Bu varlığın fotoğraflarının herhangi bir bağlama oturtulmadan tanıtılması da istenen sonucu vermeyebilir²⁰.

Sonuç olarak, kıyı turizmi ile kültür turizmi birbirinin alternatifi değildir. Biri diğersinin yerine konulamaz. Türkiye hem kültür turizmi hem de kıyı turizmi açılarından akıl almaz olanaklara, hiçbir ülkede olmayan bir potansiyele sahiptir.

2.3. Mağara Turizmi

Doğal süreçler sonucunda oluşmuş yeraltı oyuğuna "mağara" adı verilmektedir. Genel olarak yeraltı boşluğu ya da birbirine bağlantılı boşluklar sistemini içeren mağaralar işlevlerine ve yapılarına göre "obruk" olarak da adlandırılmaktadır. Türkiye'de turizm hareketlerinin diğer bölgelere ve yılın diğer aylarına yaygınlaştırılması amacıyla son yıllarda mağara turizmi konusunda yapılan çalışmalar artış göstermektedir.

Türkiye, jeolojik yapısı nedeni ile Türkiye'de çok sayıda mağara bulunmaktadır. Büyük bölümü Güney Anadolu'da yoğunlaşan mağaralar, ülkenin değişik yerlerine de serpilmiştir. Türkiye'nin 2/5'i mağara gelişimine uygun eriyebilir kayalardan meydana gelmiştir. Belirgin dağ kuşakları şeklinde uzanan bu kayalar üzerinde 20.000 den fazla mağaranın bulunabileceği sanılmaktadır. Bu mağaralardan ancak 1200 tanesinin incelenebildiği Türkiye, mağara yoğunluğu açısından Avrupa ülkeleri arasında ilk sıralarda yer alır ve "mağara cenneti ülke" olarak tanımlanır.

Mağaralar oluşumları ve buldukları ortamlar açısından değerlendirildiğinde çok farklı özellikler sunmaktadır. Mağaraların turizme açılabilmesi için öncelikle söz konusu mağaraya ait gerek jeolojik, jeomorfolojik, jeoteknik, gerekse de insan sağlığına olumsuz etki yapabilecek hususlarda ön araştırmasının Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından yapı-

18. F. Pekin, "Kültür Turizmi Üzerine", www.turizmforumu.net, 2007.

19. H. Gümüş, "Kültür Turizmi Geleceğe de Yönelik Olmalıdır.", www.turizm gazetesi.com, 2007.

20. G. Çete, "Kültür Turizmi, Ama Nasıl?", www.turizmhaberleri.com, 2009.

arak, mağara ekolojisi açısından mağaranın turizme açılabilir nitelikte olduğu belirlenmelidir.

Mağara turizmi gibi diğer turizm çeşitleri ile turizmin çeşitlendirilerek turizmi yalnızca kıyı kesiminde değil, iç bölgelerimize de çekmek ve bu bölgelerimizde de kalkınmayı hedeflemek ve sağlamak için çalışmalar yapılmalıdır. Oluşumları milyonlarca yıl süren bu doğal değerlerimizin tekrar ve kısa sürede yerine gelemeyeceğinin bilincinde olarak öncelikle korumamız gerektiğinin bilincinde olarak turizme açarken ekolojik dengesinin bozulmaması amacıyla projelendirilerek mağara içinde ve dışında yapılacak düzenlemelerin projesine uygun olarak yapılmasına özellikle dikkat edilmelidir.

3. DESTİNASYON VE ÜRÜN TANITIMI

Otantik Yörük Kültür Köyü Projesi kapsamında Yörüklerin insani boyutu, yaşamı, kültürü ve sanatı ele alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, Yörüklerin künyesi, yörük aşiretlerinin adı ve ünvanı yerine tümünü kapsayan “Yörük” kavramı kullanılmıştır. Bu proje ile tüm Yörüklerin ortak noktası olan yaşamları, kültürleri ve sanatı bağlamında Yörüklerin birbirleri ile daha çok kaynaşması ve vatan sevgisi üzerine kurulu olan Yörüklük bilincinin tanıtılması amaçlanmıştır.

3.1. Zeytintaşı Mağarası

Zeytintaşı Mağarası, Antalya İli'ne bağlı Serik İlçesi'nin 15 km. kuzeyinde bulunan Akbaş Köyü'nde Zeytintaşı Tepesi'nin güney yamacındadır. Zeytintaşı Tepesi, Köprüçay'ın önemli bir kolu olan Koca Dere ile Gökçeler Deresi arasında parçalanmış bir sırt şeklinde uzanır. Mağaraya Serik'ten Urundu - Deniz Tepesi - Kızıllar - Gökçeler - Akbaş yoluyla gidilmektedir. Stabilize olan bu yolun 15. km.'sindeki Gökçeler Mahallesi'nden doğuya ayrılan 400 metrelik tali yol ile mağaranın önüne kadar varılmaktadır.

Zeytintaşı Mağarası içi, görünümleri son derece güzel her türden damlataş oluşumları ile kaplıdır. Gelişimleri hala devam eden bu yavru sarkıtlara, ülkemizde her mağarada rastlamak mümkün değildir. Denizden 220 m. yüksekliktedir. Mağara, 14 m. Derinlikte ve çift katlı olup, üst kat uzunluğu yan dehlizlerle birlikte 136 m. alt kat 97 m. uzunluğundadır. İçinde oluşumu devam eden sarkıt, dikit ve sütunlar her türden damlataşlar ile kaplıdır. Mağara, eni 0.03 m. ve uzunluğu 0.70 metreyi bulan makarna sarkıtları ile esi be benzeri bulunmayan karakteristik özelliklere sahiptir.

Akarsularla yarılarak askıda kalan mağara, plipser ve reliyef sisteminin karakteristik bir seklidir. Mağara alttan ve yandan geçirimsiz birimlerce kuşatılan Sura- Kratase yaşlı kireçtaşları içinde belirgin bir fay hattı üzerinde gelişmiştir. Ayrıca büyük sütunlar arasında yer alan gölcükler mağaranın görünümünü daha da ilginç şekle dönüştürmektedir. Eşsiz bakir bir çevre ve doğal güzele sahiptir.

Çevrede yürüyüş, tırmanma ve safari turu ile doğal ve yabani hayvan foto safari yapılabilir. Mağaranın bulunduğu yer ve çevresi tipik Akdeniz iklimine sahip özel iklim bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla her tür Akdeniz bitkisi yetişebilmektedir. Havası ve doğası insana huzur ve ferahlık verir. Bu özellikleri, Zeytintaşı Mağarası'nın turizm amacıyla kullanımını için son

derece uygun ortam hazırlamıştır. Ayrıca bulunduğu doğal çevrenin vahşi güzelliği, ulaşımının kolay oluşu, Antalya-Alanya karayolu ve Aspendos'a yakınlığı, mağaranın turizm değerini daha da arttırmıştır. Zeytintaşı Mağarası turizme açıktır.

3.2. Otantik Yörük Kültür Köyü

Antalya İline bağlı Serik İlçesi'nin kuzeyinde bulunan ve Serik İlçesi'ne 10 km uzaklıkta bulunan 30 dönümlük bir alana kurulması plânlanmaktadır. Bu alan, Serik İlçesi ile Zeytintaşı Mağarası arasında bulunmakta ve Zeytintaşı Mağarası'na giden yol güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Zeytintaşı Mağarası, bu kurulacak köyden 5 km uzaklıktadır.

Kurulması plânlanan köyün alanı Çevre ve Orman Bakanlığı'na ait orman içerisinde ağaçsız bir alandır. Bu alanda, bölgenin mimari yapısına ve dokusuna özgü konaklama tesisleri, Yörük kültürüne ait ürünleri üreten atölyeler, Yörük yemeklerini yapan ve sunan restoranlar, amfibi tiyatro, dinlenme çadırları, çocuk bahçesi, otantik pazar hizmetlerinin bulunması öngörülmektedir. Bu proje ile Türkiye'nin her yerinde yaşayan tüm Yörüklerin ortak yaşamlarının ve kültürlerinin ve sanatlarının tanıtılması amaçlanmıştır.

Otantik Yörük Köyü, başta Serik İlçesi Kaymakamlığı başkanlığında, **KÖYDES** kapsamında il özel idare temsilcileri ve Zeytintaşı Bölgesindeki köy muhtarları tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından yönetilmesi planlanmaktadır. Projenin yaşamını sürdürebilmesi, maliyetlerini karşılayabilmesi ve bu bölgede bulunan köylere katkı sağlayabilmesi için belirli bir giriş ücreti alınması plânlanmaktadır.

Sürdürülebilir Otantik Yörük Kültür Köyü, eşsiz bir karakteristik özelliğe sahip olan Zeytintaşı Mağarası sayesinde, alternatif bir turistik destinasyon olacak ve aynı zamanda bu kurulacak köy sayesinde tek başına bir turistik destinasyon olarak yeterli ziyaretçisi olmayan Zeytintaşı Mağarası, seyahat acentalarının gezi güzergâhlarında yerini almış olacaktır.

3.2.1. Yörükler

Anadolu ve Rumeli'de göçebe hayatı yaşayan Türkmenlere "Yörük" denilmektedir. Yörük kelimesinin ne anlama geldiği konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin bazıları açıklayalım.

Yörük; göçebe, dağlı, çok ve çabuk yürüyen, iyi yol alan, eskiden yeniçeriye katılan yaya asker, Anadolu ve Rumeli'de hayvancılıkla uğraşan göçebe Türkmenler, geçimini hayvancılıkla sağlayan göçebe Türkmenler gibi anlamlarda kullanılmıştır. Yörükler, yürümek eylemi için "yörümek" fiilini kullanırlar. Yörük kelimesi göçer-konar yaşamı süren Türkmenlere verilen addır²¹. Yörük kelimesinin etnik özelliği yoktur. Yörüklük bir yaşama biçimidir. Yörükler, hayvanlarına daha iyi otlaklar bulmak amacıyla mevsimler boyu göç edip duran topluluklardır. Oğuzlar, Türkmenler ve Yörükler hepsi göçebe olan ve aynı kök topluluğun değişik zamanlarda ve yerlerde aldığı adlardır.

Yörükler, en küçük topluluk olan yakın ailelerin birliğine "soy", soyların birliğine "oba" obaların birliğine "oymak", oymakların birliğine "boy", boyların birliğine " il", yani

21. H. Dulkadir, "Yörükler", *İçel Kültür Dergisi*, Sayı. 29, Kültür Ofset Basımevi, Mersin, 1993.

devlet adını verirlerdi. Yapılan incelemelerde Yörük adı hakkında edinilen bilgiler çok açık değildir. Araştırmacılar ve tarihçiler arasında Yörük ve Türkmenler hakkında farklı görüşler söz konusudur. Yörük kavramı hakkında kısa bir tanımlama yapmak istersek, Yörük; konar-göçer, daima çadırdadır oturan ve geçimini küçükbaş hayvancılıkla sağlayan Türkmenlere verilen addır diyebiliriz²².

Anadolu göçer kültürünün dayandığı tarihi temel, Orta Asya Türk göçebeliğidir. Geçmişte, Orta Asya bozkırlarında yaşayan Türk topluluklarının yaşama biçimi, coğrafi çevre gereği hayvancılığa bağlı ekonominin belirlediği bir göçebeliğe dayanıyordu. Yörükler Anadolu'da ve Rumeli'de yoğun bir şekilde görüldü. Yörükler Anadolu'da dağınık yaşamalarına karşılık, Rumeli'de daha teşkilatlı ve belli yerlerde yaşamaktaydılar²³.

17. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti, yörükleri, idari ve otoriteyi sağlamak için zorunlu iskâna tabi tuttu. Bundan amaç, arazinin işlenmesini ve eşkıya gruplarına karşı set görevi görmelerini sağlamaktı. Bugün Anadolu'da Yörüklerin tamamına yakını yerleşik hayata geçmişlerdir. Ancak eski yaşam biçimlerini sürdüren yaylak ve kışlaklarında, Toroslar'da günümüzde göçebe olarak yaşayan Yörükler vardır. Yaylak veya yayla, hayvanların otladığı yüksek yerler ve dağlar akla gelir. Yaylak sözü, kışlak deyiminin bir karşıtıdır. Yazın oturlan yer anlamına gelir.

Konar-Göçerlerin genellikle yerleştirildikleri yerler, yaylak-kışlaklarla eski yerleşim merkezleriydi. Bu yerlerde kom, mezra, ağıl, mandıra, yaylak ve divan gibi dağınık yerleşme tiplerini meydana getirmişlerdir. Yaylakta yaylacılık, kışlaktaysa basit çiftçilik yaparlardı. Zamanla kalabalık Yörük toplulukları daha küçük parçalara ayrılarak birer aile birliği halinde yaptıkları evlerde kışlamışlardır. Yazınsa yaylaya çıkarak klasik çadırlarda yaşayışlarını sürdürmüşlerdir. Genellikle keçi kılı ve koyun yününden yapılmış çadırlarda yaşarlar. Çadır, göçebe yaşam biçiminin vazgeçilmez bir konut türüdür. Bu Yörükler, hayvancılığın yanı sıra kilimcilik, demircilik, el sanatları ve tarımla uğraşırlar²⁴.

3.2.2. Yörük Yaşamı, Kültürü ve Sanatı

Yörük, göçebe yaşam tarzını seçmiş insandır. 1990'lara kadar azalarak devam eden Yörüklük geleneği günümüzde Orta ve Batı Toroslar'da yaşayan 500 den fazla aile tarafından hala devam ettirilmektedir. Yörüklük sadece yazın yaylak alanda kışın şehirde geçirilen bir hayat tarzı değildir. Yörük yaşamı, maddiyatçılığı ve aidiyetliği reddeden, insanın ve doğanın birbiriyle uyum içinde yaşayabileceğini kanıtlayan, şehirde yaşayan insanların rahatlığına ve sıradanlığına nazire yaparcasına zor ama bir o kadar da zevkli bir yaşamdır.

Yörüklerin yaşamları genellikle yaylak ve kışlaklarda hayvancılıkla uğraşarak geçer. Yörüklerin temel geçim kaynakları hayvancılıktır. İçinde barındıkları keçe evlerini koyunun yününden, yaygın bir barınak olan kara çadırını keçinin kılından Yörük kadını kendileri yapar. Yörüklerin yaşamında kadının önemli bir yeri vardır. Çadırın yönetimi, evin en yaşlı kadını-

22. N. Eren, "Yörük Göçü", *T.F.A.D.*, 18-19/362 Eylül, 1973.

23. E. Artun, Yörükler, Kültür Bakanlığı, *Seminer Kongre Bildirileri*, Ankara, 1996.

24. B. Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991.

nındır. Kadın evin direğidir. Konuğu kadın ağırlar, kilimi, çadırı, heybeyi, kolanı kadın dokur. Keçeyi kadın pişirir, hayvandan sütü kadın sağlar. Üzerlerine giyilen giysiyi kadın diker. Keçiden koyundan kırkılan yünü, kılı kadın temizler, eğirir, boyar ve bin bir motife dönüştürür. Çadırda dumanı kadın tütürür, ekmek ve aş yapar. Erkeklerse evin güvenliğini sağlamaktan, çarşıya, pazara gitmekten sorumludur.

Hem kadınlar, hem de erkekler çobanlık görevini birlikte yaparlar. Göçün zengin bir kültürü vardır. Göç sırasında büyük bir Yörük grubu, küçük bir Yörük grubuna rastlarsa, o grubu ağırlar, yedirir, içirir, konuk eder. Yine göç sırasında yol boyunca varsa erenler, ulu kişiler, ulu ağaçlar ziyaret edilir. Kurbanlar kesilir, bezler bağlanır. Her yaylanın bir şehidi, her dağın bir ereni, bir ziyaret yeri vardır. Yol üzerinde var olan köylerde tanıdıklar ziyaret edilir. Yol üzerinde kurulan pazarlardan, köylülerden alışverişler yapılır.

Yörükler yazın geniş otlakların bulunduğu Toros dağları üzerindeki yüksek yaylalara çıkarlar. Torosların üzerindeki 1500 metreden başlayıp 2500–3000 metreye kadar çıkan yüksek yaylalar, yörüklerin harman olduğu yerlerdir. Toros yaylaları durdukça az da olsa yörüklük ve yörükler var olacaktır. Yörükler, kış aylarını yani kasım ayından mayıs ayı başına kadar kışlakta geçirirler. Kışlaklar genellikle denizlerin kenarındaki geniş ovalardır. Bu ovalar vadilerin arasında, kuytu, iklimin ılıman olduğu yerlerdir. Yörükler buralarda çadırlarının, alaçıklarının içerisinde hayvanlarıyla birlikte kışı geçirirler. Sürüleri, tarım arazisi olmayan çoğu köylülerden veya muhtarlıktan kiralanan geniş meralarda yayılır²⁵.

Göç süresi yaklaşık 10–20 gündür. Göçler genellikle iki aşamalı olarak yapılmaktadır. Çobanlar önden sürülerle gider. Arkadan eşyalarla beraber oba mensupları yürürler. Ana yollardan uzak, hayvanların otlayabileceği bir göç yolu seçilir. Sürülerle insanların arası fazla açılmaz. Yaşlıların ve çocukların dışında Yörükler göçü yürüyerek tamamlarlar²⁶.

Yazın geçirileceği son durak yerine “baş yayla” adı verilir. Genellikle haziran ayı başında baş yaylaya yerleşilir. Yaylada süt, peynir üretimi yapılır. Yaylaya yapılan göçlere “çıkış” yayladan kışlağa yapılan göçlere “dönüş” adı verilir²⁷.

Göçebe kültüründen yerleşik kültüre geçen Yörükler, binlerce yıllık kültürümüzü günümüze kadar saklayıp taşımışlardır. Orta Asya Türk kültürünün Anadolu halk kültüründe şekillenmesinin en güzel örneklerini Yörüklerde görüyoruz. Büyük merkezlerden uzakta yayla ve köylerde yaşayan Yörüklerde göçebe hayatının kuvvetli izleri görülür. Doğayla iç içe yaşam, gelenek ve göreneklerini şekillendirmiştir. Eski Türklerin adetlerinin ve törenlerinin izlerine günümüz Yörük kültüründe rastlıyoruz. Göçebelikten yerleşik hayata geçerek yeni bir toplum düzeninin kurulması yeni bir kültüre geçişi hızlandırmıştır. Yörüklerin düğün merasimlerinde, yemeklerinde, türkülerinde, ağıtlarında kısacası yaşamın tüm alanında eski Türk kültürünün izlerine rastlanılmaktadır.

Yörüklerde sanat, onların yaşam biçimine, yani göçebeliliğe bağlı olarak gelişmiştir. Bu yüzden ortaya koydukları ve geliştirdikleri sanat unsurları taşınabilir niteliklidir. Bunun da en başında dokuma gelir. Dokumanın Anadolu’da ve Orta Asya’da binlerce yıldır yapıldığı biliniyor. Fakat halının ilk mucitlerinin Altaylar’da yaşayan göçebe Türkler olduğu bir ger-

25. M. Bayar, *Karakeçili Yörük Aşiretinin Eskişehir’e İskanı*, Lider A. Matbaacılık, İstanbul, 1994.

26. A. R. Yalman, *Cenup’ta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı Yayını, MEB Basımevi, İstanbul, 1977.

27. E. Artun, a.g.e.

çektir. Altay Dağları'nda Pazırık Vadisi'ndeki 5 Nolu Hun Kurganı'nda yapılan kazılardan ele geçirilen ve bulunduğu yerden dolayı Pazırık Halısı olarak adlandırılan bir halı bunu ispatlamaktadır.

Tarihi tam olarak tespit edilemeyen eser, bulunduktan sonra uzun yıllar tartışmalara konu olmuş, başka kültürlerle mal edilmek istenmiş; ancak sonunda kesin biçimde Türk eseri olduğu bilim dünyasında kabul edilmiştir. Tarihi tam olarak tespit edilemeyen; fakat M.Ö. 5.-3. yüzyıllar arasındaki bir tarihte dokunduğu var sayılan bu halı, hem teknik hem de motif ve kompozisyon açısından bir sanat şaheseridir. Üzerindeki süslemeler Türklerin binlerce yıldır süregelen yaşam biçimine, geleneklerine ve inanışlarına ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Türk halı sanatının ortaya çıkışında ve gelişmesinde çok önemli katkıları olmakla birlikte Yörükler Anadolu'da genelde kendi ihtiyaçları doğrultusunda düz dokuma çeşitleri üretmişlerdir²⁸.

Yörük sanatında dokumacılığın önemli bir yeri vardır. Her kadın boş zamanında mutlaka ıstarının ve çulhasının başına geçer ve obasına gerekli olan şeyleri dokur. Bir kısım dokumalara "ıstarlık" bir kısmına da "çulhalık" denir. Gömlekten çuvala kadar her şeyi kendileri dokur ve hiçbir şeyi satın almamaya çalışırlar. Bugün de küçük yerleşim birimlerinde onların ürettiği kilim, zili, sumak, heybe, torba, çul ve çuval gibi dokumalarda yüzyılların dokuma gelenekleri ve motifleri yaşatılmaktadır²⁹.

Yörükler heybeleri güzel ve renkli nakışlarla süslerler. Heybeler yün ve pamuktan yapılır. Giydikleri çorap ve eldivenlerin yünlerini koyun yününden kendileri üretirler. Koyunların yünleri bir ırmak veya çayda yıkandıktan sonra kurutulup el tarağında kabartılır. Kirmen veya çıkırıklarında yün iplik haline getirilip kökboyalarıyla boyanır. Bu iplerle savan, çul, heybe, kilim ve çuval dokunur. Meyve kabukları ve ot kökleri kaynatılıp boyası çıkartılır. İpler bu sulara batırılıp çeşitli renklere boyanır. Bu boyayı elde etmek için nar kabuğu, ceviz kabuğu, karpuz, meşe pelidi, saman döngeli, soğan kabuğu kullanılır. Bu ipler ıstar denilen tezgâhlarda dokunur. Sığır derisinin sırt kısmından çarık yaparlar. Su taşımak, pekmez koymak ve peyniri saklamak için derileri tulum şeklinde çıkarıp kullanırlar. Bunlara su tuluğu, pekmez tuluğu, peynir tuluğu adı da verilir³⁰.

Soğuk kış mevsimlerini arazide geçiren Yörükler için keçenin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Günlük hayatta birçok amaçla kullanılan keçe. Özellikle çadırların iç döşemelerinde ve binek hayvanlarının teçhizatında yaygın şekilde kullanılmıştır. Ayrıca çobanların soğuğa karşı korunmak için sırtlarında taşıdıkları 'kepenekler de keçeden yapılmıştır. Türklerde göçebelik kültürünün bir ürünü olan keçeciliğin çok eski bir geçmişi vardır. Yine Orta Asya'da Altaylardaki Pazırık kurganından elde edilen aplike keçeler bunların ilk örnekleridir. Ancak hem Orta Asya'da hem de Anadolu'da o dönemlerden beri keçecilik geleneksel bir sanat haline dönüşerek varlığını sürdürmüştür. Hatta bugün Anadolu'da kimi keçe sanatçıları yaptıkları keçeleri dünyaya tanıtmaya çalışmakta ve eserleri dış ülkelerde çok büyük ilgi görmektedir³¹.

28. Y. Sayan, "Göçebeliliğin Mirasçıları Yörükler ve Sanat", *Ekoloji, Magazin Dergisi* Sayı: 2, 2004.

29. A. R. Yalman, *a.g.e.*

30. E. Artun, 1977: *a.g.e.*

31. E. Pekin, "Yörüklerde Yörük Çulu", *Kültür ve Sanat*, S. 4, 1976, s. 122-137.

Türklerde çadır kültürü de doğrudan göçebelige dayanmaktadır. Başka bir deyişle göçebenin evi olan çadır, Türklerde başlı başına bir sanat eseri olarak gelişme göstermiştir. Dolayısıyla yürüklerin kullandıkları çadırlar ve onların döşemeleri Türk sanatının gelişmesinde ve birçok mimari yapının şekillenmesinde de ilham kaynağı olmuştur. Diğer bir ifadeyle, tarihi süreç içerisinde göçebe yürüklerin tamamen yerleşik hayata geçmeleri ile onların taşınabilir nitelikli sanat unsurları mimaride de etkisini göstermiştir. Bunu ayrıntıya girmeden iki tür yapı ile örneklendirmek mümkündür. Birincisi Türk türbe ve kümbetlerinin çadırlardan kaynaklanan bir yapı türü olduğu tartışması bir gerçektir. Gerek Orta Asya'da, gerekse Anadolu'daki Türk türbe ve kümbetleri incelendiğinde böyle bir ilişki mimarı görünüş itibariyle hemen anlaşılmaktadır. Diğer yandan, öbür dünya inancına ilişkin olarak çadır formunun seçilmesi daha başka anlamlar taşımaktadır ki dünya evi olan çadır böylece ahiret evi olan kabre biçimini vermesiyle sonsuzluğa yol alacaktır. Nitekim ünlü Selçuklu Sultanı Sancar'ın sağlığında Merv'de kendisi için çadır formunda bir türbe yaptırırken, onu "ahiret evi" olarak adlandırması görüşü teyit etmektedir³².

4. PROJENİN KÜNYESİ

4.1. Projenin Tanımı

"Zeytintaşı'nda Otantik Yörük Kültür Köyü Projesi" sosyo-kültürel, sanatsal, özgün mimari ve ekonomik boyutu olan, sürdürülebilir turizm bağlamında özel ilgi turizmi kapsamına giren kırsal, ekolojik, kültür ve mağara turizmi anlayışına uygun olarak hazırlanmış Zeytintaşı Mağarası merkezli bütünlük bir turistik ürün geliştirme ve çeşitlendirme projesidir.

4.2. Projenin Gerekçesi

Eşsiz doğal kaynaklara sahip olan ülkemizin değerleri gibi önemli bir turistik destinasyon olan Zeytintaşı Mağarası da; öngörülebilirlik, plansızlık, bürokratik engeller ve geçerliliğini kaybetmiş olmasına rağmen halen yürürlükte olan yasalar gibi olumsuz olgular nedeniyle ihmal edilmektedir.

Bu proje, önemli bir turistik destinasyon olan Zeytintaşı Mağarası merkezli sürdürülebilir otantik bir Yörük köyünün hayata geçirilmesini sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, Zeytintaşı Bölgesinde yaşayan Yörüklerin (dağın arkasındaki insanların) turizmden pay almasına katkıda bulunacak, yaşam düzeylerini yükseltecek, istihdam yaratacak ve doğayı kullanarak doğayı korumanın bilincine varmasını sağlayacak bir proje olacaktır. Bu proje ile bir ödül kazanmaktan ziyade, kazanılan ödül ile projenin gerçekleşmesini dört gözle bekleyen köylüler, kamu çalışanları ve sivil toplum örgütleri motive edilmesi, bununla birlikte bu projeye direnç gösteren kamu bürokrasisi engelinin aşılması hedeflenmektedir.

Yaşama geçirilecek bu köy projesi sayesinde, mevcut turistik destinasyon çeşitlendirilmiş ve zenginleştirilmiş olacaktır. Böylece, bu destinasyon bölgesi, seyahat acentalarına ait tur güzergâhlarına eklenecek, yerli ve yabancı turistler için bir destinasyon merkezi olacak ve

32. F. Tekçe, *Pazırık, Altaylardan Bir Halının Öyküsü*, Ankara, 1993.

yerli bölge halkı ve öğrencileri için alternatif bir gezi alanı olarak hizmet sunacaktır.

Bu köyde, tatil ve dinlenme amacıyla konaklama üniteleri, amfibi tiyatro, Yörük kültürüne ait sanatsal üretim atölyeleri (takı tasarım, halı, kilim, bıçak, çanak, çömlek, çadır vs. atölyeleri), yöresel yemeklerin üretildiği ve sunulduğu restoranlar, dinlenme çadırları ve alanları, çocuk bahçesi ve otantik yerli ürün pazarı bulunacaktır.

Bu bağlamda, çok önemli bir destinasyon merkezi olma potansiyeline sahip olan bu bölgeye yerli ve yabancı ziyaretçilerinin ilgisini çekmek amacıyla, bölgede yaşayan Yörüklerin otantik yaşamlarının, kültürlerinin tanıtıldığı otantik bir Yörük köyü projesinin hayata geçirilmesinin olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3 Projenin Amacı

Projenin temel amacı; sürdürülebilir turizm ve büyüme ilkesi çerçevesinde bölgenin doğal ve kültürel zenginliklerini ön plana çıkararak özel ilgi turizmi bağlamında yeni ürünlerin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesini sağlamak yoluyla turizmi iç bölgelere yaymak ve bölgesel gelir düzeyi farklılıklarını minimize etmektir.

Projenin alt amaçları: Antalya bölgesinde ve ülkemizde özel ilgi turizmini destekleyerek turizmi 12 aya çıkarma faaliyetlerine katkıda bulunmak; deniz kum güneş üçgeni dışına çıkılarak turizmi iç kesimlere yaymak; kırsal alanda yaşayanların kültür birikimlerini ön plana çıkarmak; kırsal alanda yaşayanların turizmden pay alması sağlamak; bölgesel gelişmişlik ve gelir farklılıklarını minimize etmek; yerli halkı destekleyerek projenin merkezinde yer almasını sağlamak; yerel halka gelir getirici iş imkânı yaratarak sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamak ve istihdam yaratmak; Bölge turizminin canlandırılması ve değerlendirilmesine katkı sağlamak; Çevrenin korunmasına yardımcı olmak; kırsal kesimde yaşayanlar, zanaatkarlar ve sanatçıların iç içe yaşadığı otantik bir Yörük kültür köyü oluşturmak; turistlere ve yöre halkına alternatif bir turistik destinasyon olanağı sunmak ve Otantik Yörük Köyü Projesi ile mevcut bir turistik destinasyon olan Zeytintaşı Mağarasını cazip hale getirmek ve turistik tur destinasyonu kategorisine girmesini sağlamaktır.

4.4. Projenin Kapsamı

Projenin Kapsamı; bölgede, kültürel, doğal, çevresel yapıyı bozmadan, sosyo-ekonomik kalkınmayı sağlamak, istihdamı genişletmek, bölge turizmini canlandırmak, çeşitlendirmek ve geliştirmek kapsamında, Zeytintaşı Mağarası ve çevresini, bölgenin kültürel mirasını ve doğal yapısını koruyarak kullanma ve kullanarak koruma yoluyla değerlendirmektir. Proje kapsamındaki bölgeyi önemli bir turizm çekim merkezi haline getirmek için öncelikle, Zeytintaşı Bölgesi'nin kırsal, sosyal, doğal ve kültürel yapısı göz önüne alınarak, Zeytintaşı Mağarası merkezli yöresel mimariye uygun çadırlar, atölyeler, pazar yerleri, dinlenme yerlerinin alt ve üst yapılarının sürdürülebilir özel ilgi turizmi kapsamında etaplar halinde faaliyete geçirilmesi öngörülmektedir.

Bu bağlamda, ilgili kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri ile birlikte; ilgili alanların tahsisinin ilçe özel idaresine devreni sağlamak; bölgenin alt ve bölgenin mimari dokusuna özgü üst yapısı için fon sağlamak; yönetim, atölye, pazar yeri, dinlenme

ve eğlenme amaçlı kullanılmak üzere özgün yapıda Zeytintaşı yapılarının inşasının ve restorasyonlarının yapılmasını sağlamak; geleneksel ürünlerin (yemek, şifalı bitkiler, el sanatları vb.) üretimini sağlayarak yöre halkına beceri kazandırmak; geleneksel ürünlerin üretimi ve sunumunu sağlamak; sanatsal faaliyetlerin üretimini ve sunumunu sağlamak ve Zeytintaşı'nın turizm açısından tanıtımını gerçekleştirmek gibi uygulamaların gerçekleştirilmesine yönelik olarak gerekli alt ve üstyapının oluşturulması, projenin kapsamını oluşturmaktadır.

4.5. Mevcut Durum

Mevcut Durum; Proje öncesinde Zeytintaşı Mağarası, İlçe Özel İdaresi tarafından korunmakta ve ziyaret edilmesi sağlanmaktadır. İnşa edilmesi planlanan kültür köyü alanı (30 dönüm civarında), Çevre ve Orman Bakanlığı'na ait bir kullanım alanıdır.

5. PROJEDEN SAĞLANACAK KAZANIMLAR: SOSYO-EKONOMİK, KÜLTÜREL VE ÇEVRESEL KATKI

Türkiye'de kırsal nüfusun yaklaşık olarak 1/3'ünü oluşturan orman köylerinin büyük bir kısmı kentten uzak, dağlık ve ormanlık alanlarda kurulmuş olup; sağlık, eğitim, iletişim ve ulaşım gibi hizmetlerden yeterince yararlanamamaktadır. Orman köylüsünün geçimi önemli ölçüde orman kaynaklarının kullanımına ve küçük ölçekli geçimlik tarımsal faaliyete dayanmaktadır. Fakat bu yörelerdeki kullanılabilir arazinin kıt ve verimsiz oluşu orman köylülerinin ova köylerindeki çiftçilerle rekabet şansını ortadan kaldırmaktadır. Yeterli ve verimli tarım toprağına sahip olmayan, aynı zamanda alternatif ekonomik etkinlikler sunulamayan orman köylüsünün, sonuçta ormanlara zarar veren yollara başvurdukları herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Diğer sektör çalışanları ile karşılaştırıldığı zaman orman köylüsünün daha düşük bir gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, yukarıda belirtilen sorunlar beraberinde göç olgusunu getirmektedir. Örneğin, 1991 yılında orman köylerinde yaklaşık olarak 9 milyon kişi yaşarken bu rakam 1999 yılında 7, 2 milyona düşmüştür³³.

Orman köylülerinin sosyal, kültürel ve ekonomik açılarından yaşam standartlarının düşük olması, onları ormana yönelten başlıca faktördür. Ormanlara yönelme ise, olumsuz anlamda; ormandan kesip satma, yakmak suretiyle tarla açma gibi en düşük faydayı getirip, ormanın sürekliliğini kırarak biçimlerde olmaktadır Şurası bir gerçektir ki; ormana en yakın çevrede yaşayan orman köylüsünün ormana olan ekonomik bağımlılığı giderilmeden ve sosyo-ekonomik yapısı iyileştirilmeden ormanlar üzerindeki olumsuz etkilerini önlemek mümkün değildir.

Son yıllarda Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın başlatmış olduğu "Doğduğum Yerde Doymak İstiyorum" sloganının başarıya ulaşmasında dağ ve orman köylerinin turizme açılmasının önemli katkısı olacaktır. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında kırsal alanda istihdamın artırılması ve gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim dallarında çalışmaların teşvik edileceği ve tarım dışı ekonomi kollarının destekleneceği belirtilmektedir. Çünkü son yıllarda birçok kalkınma uzmanı, kırsal alanların özellikle de dağlık ve ormanlık bölgelerin yalnızca geçimlik

33. H. Akça-K. Esengün-M. Sayılı, "Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü", *Türk-Koop Ekin Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 12, Nisan-Haziran 2000, s. 82-91.

tarım ve ormancılık faaliyetleri ile kalkındırılmasının olanaksız olduğu görüşünde hem fikirdirler. Bunun için kırsal alanlarda göç sorununu çözecek, atıl işgücünü değerlendirecek ve ek gelir sağlayacak kırsal turizm gibi alternatif faaliyetlere gereksinim vardır.

Bu tür faaliyetlerin orman içi ve çevresi köylerde uygulamaya konulması, bu yerlerin sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden gelişmesine katkı sağlayacağı bir gerçektir. Öncelikle dağlık ve ormanlık alanların sahip olduğu turizm potansiyeli belirlenmelidir. Daha sonra planlı, programlı, doğru mekânlardan ve doğru hedef kitle seçilerek gerek devletin ve yerel yönetimlerin önderliğinde gerekse gönüllü kuruluşlar, özel sektör ve kırsal halkın katılımı sonucu dağ ve orman köylerinde turizm faaliyeti yaygınlaştırılmalıdır³⁴.

Kırsal turizm kapsamında uygulamaya konulacak turizm faaliyetlerinin ve yaşama geçirilecek projelerin gerçek anlamda dağ ve orman köylülerine sosyo –ekonomik açıdan katkı sağlaması için faaliyetlerin merkezinde dağ ve orman köylüleri olmalıdır. Ormansız bir alanda sürdürülebilir bir turizm faaliyetinin olamayacağı konusunda dağ ve orman köylüleri bilinçlendirilmeli ve eğitilmelidir. Ormanları kullanarak koruma ve koruyarak kullanma bağlamında ormanlara sahip çıkma bilinci benimsetilmelidir.

6. SONUÇ

Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere, Devlet Planlama Teşkilatı ve diğer kamu kuruluşları ülkemizde yeni bir turizm politikası anlayışına giderek, dünya turizminin gidişatını iyi özümseyerek yeni pazarlama ve planlama stratejileri oluşturmalıdırlar. Yılda sadece Paris'e giden turist sayısının tüm Türkiye'ye gelen turist sayısından fazla olduğunu göz önünde bulundurarak, tarih, kültür ve doğal güzelliklerin açık arenada sergilendiği ülkemize daha fazla turist gelmesi ve daha fazla harcama yapması için Kültür ve Turizm Bakanlığı, başta kültür turizmi olmak üzere diğer özel ilgi turizmi yatırımlarına yönelmeli ve ülkenin sahip olduğu potansiyeli değerlendirmek için çalışmalar yapmalıdır.

Antalya'nın bir dünya turizm kenti olabilmesi için, yatırımların büyük çoğunluğunu kıyı turizmine yapan Türkiye'nin tüm yıl açısından yatak doluluk oranlarını % 60'ın üzerine çıkarması mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda, deniz kıyısına yeni yatırımlar yerine devlet; kültür turizmi, kırsal turizm gibi turizm çeşitlerini destekleyerek, turizmin 12 aya yayılmasını, mevcut yatak kapasite doluluk oranlarının artırılmasını, sürekli istihdamın sağlanmasını, işsizliğin azalmasını, yörenin ekonomik gelişmesini ve dağın arkasındaki vatandaşların da turizmin nimetlerinden faydalanmasını destekleyici yatırımları teşvik etmelidir.

Bugüne kadar bu bölgenin değerlerinin yeterince ilgili kamu kuruluşları tarafından algılanmamış olması, göz ardı edilmiş olması, alternatif projeler arasında yer almamış olması ve yönetim kademelerinden kaynaklanan koordinasyon sorunları nedeniyle potansiyel bir değer taşıyan bu bölge maalesef hak ettiği değeri görememiştir. Bu bağlamda, bölgenin sahip olduğu kültürel ve doğal değerlerin yitirilmesi, tahrip edilmesi ve geri dönüşü olmayan bir sürece girilmesi tehlikesi de önemli bir risk unsuru olarak karşımızda durmaktadır.

34. K. Esengün-H. Akça-M. Sayılı, "GAP Bölgesinde Kırsal Alanların Kalkındırılmasında Yeni Bir Yaklaşım: Kırsal Turizm", *GAP I. Tarım Kongresi*, 26-28 Mayıs Şanlıurfa, Cilt: 1, 1999, s. 389-396.

Antalya İli Serik İlçesi'ne bağlı Akbaş Köyü yöresinde bulunan Zeytintaşı Mağarası ile birlikte kurulacak olan sürdürülebilir otantik Yörük kültür köyü projesi zenginleştirilmiş ve çeşitlendirilmiş bir destinasyon olarak turizme açılması, Türk turizmine ve bölge halkına önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- H. Akça-K Esengün- M. Sayılı, "Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü", *Türk- Koop Ekin Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 12, Nisan-Haziran 2000, s. 82-91.
- E. Artun, "Yörükler", *Kültür Bakanlığı, Seminer Kongre Bildirileri*, Ankara, 1996.
- M. Ç. Atay vd., "Mumcularda Kırsal Turizm Modeli", Şehir Planlama Projesi Dersi Kapsamında Yapılan Proje Çalışması, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007.
- M. Bayar, *Karakeçili Yörük Aşiretinin Eskişehir'e İskanı*, Lider A. Matbaacılık, İstanbul, 1994.
- H. Bilgiç, *Kültür Turizmi*", www.turizm gazetesi.com, 2007.
- R. W. Butler, "The Concept of Carrying Capacity for Tourism Destinations: Dead or Merely Buried?", *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 1996.
- M. Çakılcıoğlu, "Sürdürülebilir Turizm", 10. Ulusal Bölge Planlama Bilimi Kongresi-2002". http://www.kentli.org/makale/meh_sur.htm, (Erişim: 10.02.2003.).
- G. Çete, "Kültür Turizmi, Ama Nasıl?", www.turizmhaberleri.com, 2009.
- H. Çıracı- S. Turgut- E. Kerimoğlu, "Sürdürülebilir Turizm Gelişimi İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: Frig Vadisi Örneği", *İtü Dergisi/a*, Sayı:2, Cilt:7, İstanbul, 2008, s. 89-102.
- İ. Dinler, "Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilmesi İçin Aktive Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri-Model Çalışması, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım". 19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 1996.
- N. Eren, "Yörük Göçü", *T.F.A.D*, 18-19/362, Eylül, 1973.
- H. Z. Doğan, *Turizmin Sosyo Kültürel Temelleri*, Uğur Matbaacılık ve Ticaret, Aydın, 1987.
- H. Dulkadir, "Yörükler", *İçel Kültür Dergisi*, Sayı. 29, Kültür Ofset Basımevi, Mersin, 1993.
- K. Esengün- H.Akça- M. Sayılı, "GAP Bölgesinde Kırsal Alanların Kalkındırılmasında Yeni Bir Yaklaşım: Kırsal Turizm", *GAP I. Tarım Kongresi*, 26-28 Mayıs 1999, Cilt: 1, Şanlıurfa, 1999, s. 389-396,
- H. Gümüş, "Kültür Turizmi Geleceğe de Yönelik Olmalıdır.", www.turizm gazetesi.com, 2007.
- A. Karaman, "Sürdürülebilir Turizm Planlaması için Ekolojik Bir Çerçeve", *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım*", 19.Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 1996.
- B. Lane, "Sustainable rural tourism strategies: a tool for development and conservation",

- Journal of Sustainable Tourism*, 2, 1994, s. 102–111,
- B. Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Kültür Bakanlığı, başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991.
- E. Pekin, “Yürüklerde Yörük Çulu”, *Kültür ve Sanat*, S.4. 1976, s.122–137,
- F. Pekin, “Kültür Turizmi Üzerine”, www.turizmforumu.net, 2007.
- Y. Sayan, “Göçebeliğin Mirasçıları Yörükler ve Sanat”, *Ekoloji, Magazin Dergisi*, Sayı: 2, 2004.
- F. Soykan, “Kırsal Ekonomiyi Yerinde Değerlendirmede Kırsal Turizmin Rolü ve İzmir”, *First Tourism Congress of Mediterranean Countries, April 17–22, 2002*.
- M. J. Stabler- B. Goodal, “Environmental Awareness Action And Performance In The Guernsey Hospitality Sector”, *Tourism Management*, 18, 1, 1997, s. 19–33,
- A. Tanrısevdi- Ş. Çavuş, “Özel İlgi Turizmi ve Özel İlgi Turizmi Kapsamında Kuşadası ve Çevresinde Varolan Potansiyel Kaynaklar Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt:14 (1), 2003.
- K. Öztaş- T. Karabulut, “Turistik Destinasyon Oluşturma Potansiyeli Açısından Göller Yöresinin Önemi”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı:12, Yıl: 9, Karaman, 2007.
- F. Tekçe, Pazırık, *Altaylardan Bir Halının Öyküsü*, Ankara, 1993.
- Ö. Yağcı, “Turizmde Çeşitlendirme, Sürdürülebilirlik ve Kırsal Turizm”. *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Sempozyumu*, 3–4 Mayıs, Çankırı, 2003.
- A. R. Yalman, *Cenup'ta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, MEB Basımevi, İstanbul, 1977
- S. Timur- D. Getz, “Applying Stakeholder Theory To the Implementation of Sustainable Urban Tourism”, *Karl Wober ed, City Tourism 2002, Springer Economics*, 194-210, 2002.